

dr hab. Michał Spieszny, prof. AWF
Zakład Teorii Sportu i Antropomotoryki
Instytut Nauk o Sporcie
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Bronisława Czecha w Krakowie

R E C E N Z J A
rozprawy doktorskiej mgra Pawła Krawczyka
pt.: *Działania bramkarzy piłki ręcznej o wysokim poziomie sportowym*
w wybranych sytuacjach gry

Zespołowe gry sportowe ze względu na swą złożoność stanowią bardzo trudny przedmiot badań. Jednakże fakt, że o osiągnięciu w nich sukcesu sportowego decyduje tak wielka liczba czynników przyciąga badaczy zajmujących się często bardzo różnymi gałęziami nauki. Ponadto olbrzymia popularność gier sportowych, intensywny ich rozwój, profesjonalizacja oraz silna konkurencja na arenie międzynarodowej wzmacniają zainteresowanie środowiska naukowego problematyką z nimi związaną. Prowadzone badania dotyczą najogólniej tzw. wiedzy z zakresu teorii zespołowych gier sportowych, procesu szkolenia i planowania treningu oraz monitorowania zawodów sportowych.

O ile badania naukowe dotyczące potencjału funkcjonalnego i motorycznego piłkarzy ręcznych, a także oceny poziomu ich umiejętności techniczno-taktycznych podejmowane są bardzo często to do rzadkości należy tworzenie modeli działań technicznych i taktycznych zawodników grających na poszczególnych pozycjach. Niewątpliwie jest to zadanie bardzo złożone i trudne. Analizując chociażby tylko wybrane parametry nie sposób zrozumieć funkcjonowania poszczególnych graczy, a tym bardziej całego zespołu w sytuacjach występujących podczas gry, które nie zawsze są możliwe do przewidzenia. Poszukiwanie wzorców skutecznego działania zawodników jest jednak bardzo ważne dla praktyki trenerskiej. Przyczynia się bowiem do aktualizacji procesu treningowego oraz podniesienia efektywności gry. Jest to niewątpliwie działalność twórcza, ale niestety nie zawsze skuteczna.

W strukturze tworzonych modeli działań techniczno-taktycznych znaleźć można nie tylko wskaźniki ilościowe, ale przede wszystkim jakościowe. Wśród nich za najważniejsze uważa się: skuteczność, niezawodność, racjonalność czy też aktywność gracza i nade wszystko świadomość działania w realizacji celu i zmiany sytuacji drużyny, tak aby osiągnąć „wartość pozytywną”, jaką jest zwycięstwo i tym samym zapobiec „wartości negatywnej”, czyli porażce. W takim postępowaniu badawczym najczęściej materiał zdobywa się wykorzystując studium indywidualnych przypadków oraz wyniki obserwacji graczy o zbliżonym poziomie sportowym w warunkach gry (walki sportowej).

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgra Pawła Krawczyka wpisuje się w przedstawiony powyżej nurt badań. Sam problem wprawdzie nie jest zupełnie nowy, jednakże przedstawiony przez Doktoranta sposób oceny efektywności gry bramkarzy oraz wnikliwa analiza wyników obserwacji zawodników prezentujących najwyższy poziom sportowy przyczynia się do pogłębienia wiedzy na temat gry w piłkę ręczną. Dobór problematyki uznać więc należy za aktualny i trafny.

Charakterystyka struktury oraz formalna ocena pracy

Recenzowana rozprawa doktorska została przygotowana na 186 stronach wydruku komputerowego. Podstawowy tekst pracy liczy 149 stron i zawiera 42 tabele. Na pozostałych 37 stronach zawarto: streszczenie w języku polskim i w języku angielskim, spis literatury, spis tabel oraz aneks z arkuszem obserwacji interwencji bramkarskich. Indeks bibliograficzny obejmuje ogółem 299 pozycji literatury. Praca mieści się w granicach standardów typowej rozprawy naukowej, a jej struktura jest prawidłowa i kompletna. Temat pracy sformułowany został poprawnie i w pełni oddaje cele oraz założenia badań.

Pierwszy rozdział pracy (*Wstęp*) to obszerny, wyczerpujący przegląd piśmiennictwa poprowadzony w sposób systematyczny i logiczny. Zawarte w trzech podrozdziałach treści odpowiadają ich tytułom. Doktorant w umiejętny sposób przechodzi od zagadnień ogólnych dotyczących sportu i gry wielopodmiotowej do bardziej szczegółowych zawierających przegląd problematyki badawczej z zakresu piłki ręcznej oraz analiz dotyczących zawodników grających na pozycji bramkarza. Na koniec wstępu Autor uzasadnia potrzebę podjęcia badań efektywności walki sportowej bramkarzy przy uwzględnieniu trafności podejmowanych przez nich decyzji. Ta część opracowania nie wybiega poza zakres tematu oraz dowodzi wiedzy Doktoranta i znajomości literatury przedmiotu.

W rozdziale drugim (*Założenia pracy, cele, pytania badawcze*) Autor precyzuje cele teoretyczne, podaje cel praktyczny badań oraz stawia pytania badawcze. Cele i pytania są jasne i realne, a także poznawczo ciekawe. Cel praktyczny, choć sformułowany został bardzo ogólnie, podkreśla znaczenie aplikacyjne prowadzonych badań.

W rozdziale trzecim (*Material i metody badań*) Autor dokonuje krótkiej charakterystyki badanych zawodników. Ogółem obserwacjom poddano 11 bramkarzy grających w drużynach PGNiG Superligi Mężczyzn w sezonie sportowym 2015/2016, w tym – jak można wnioskować z treści pracy, bo w opisie niezbyt precyzyjnie to ujęto – 4 reprezentantów różnych krajów. Analizie poddano 96 meczów fazy grupowej i play-off Superligi, w których odnotowano 3489 interwencji ocenianych bramkarzy. Do oceny treści interwencji bramkarzy posłużono się metodą

obserwacji skategoryzowanej z zastosowaniem narzędzia badawczego w postaci arkusza obserwacji wg koncepcji Norkowskiego. W podrozdziale 3.4. wymienione zostały zastosowane statystyczne metody opracowania danych. Nie wnoszę większych zastrzeżeń do metodologicznej strony pracy, choć charakterystyka badanych zawodników oraz opis sposobu oceny poszczególnych elementów zawartych w arkuszu obserwacji interwencji bramkarskich z pewnością ułatwiłyby czytelnikowi późniejszą analizę wyników. Przyznać jednak należy, że część tych informacji zawarto w *Założeniach pracy* (podrozdział 2.1.) oraz w analizie wyników badań (rozdział 4).

Wyniki badań empirycznych stanowią merytorycznie najważniejszą część rozprawy. Przedstawił je Doktorant w postaci tabel w rozdziale czwartym, który składa się z czterech podrozdziałów. W pierwszych dwóch podrozdziałach dokonano analizy wszystkich interwencji ocenianych bramkarzy – w aspekcie ogólnym (4.1.) oraz w odniesieniu do miejsc wykonania rzutów i sytuacji taktycznych (4.2.). W kolejnych dwóch podrozdziałach dokonano porównań między dwoma grupami bramkarzy – reprezentantami kraju (4 zawodników) i zawodnikami Superligi (7 bramkarzy). Liczba ocenianych parametrów (moment rozpoczęcia interwencji, rodzaj interwencji, technika interwencji, zakres ruchu bramkarza względem toru lotu piłki, trafność ruchu bramkarza względem toru lotu piłki) oraz ich odniesienie do miejsca i sytuacji taktycznej oddania rzutu (pozycja gry, atak szybki, rzut karny) powoduje, że rozdział ten nie jest łatwy w odbiorze dla czytelnika. Jednakże szczegółowość i precyzja opisu, a także pewna schematyczność postępowania metodologicznego umożliwia uważnemu czytelnikowi dokładną analizę otrzymanych wyników. Dodatkowo na końcu każdego podrozdziału dokonano jego podsumowania – w punktach wymieniono najważniejsze z otrzymanych wyników. Taka schematyczność budowy poszczególnych podrozdziałów stanowi zaletę pracy, bowiem konsekwencja prezentacji oraz kolejność pojawiania się tabel ułatwia dokonywanie porównań i dokładną eksplorację danych.

Dużą zaletą recenzowanej pracy jest przeprowadzona poprawnie i rzeczowo Dyskusja. Doktorant prezentuje kompleksowo rezultaty badań własnych na tle wyników innych autorów w nawiązaniu do przedstawionych w dysertacji zagadnień. Chyba niepotrzebnie tak często powtarzane są tutaj dane liczbowe zamieszczone wcześniej w tabelach. Tak obszerna faktografia wyników sprawia wrażenie ponownego ich omówienia, a przecież dość logicznie i ze znajomością podejmowanej tematyki Autor tłumaczy obserwowane zjawiska wykorzystując dobrze literaturę przedmiotu i odwołując się do wyników prac innych badaczy. Stwierdzić należy, że Doktorant wykazał się umiejętnością interpretacji uzyskanych wyników,

wiedzą i kompetencjami do pracy naukowej. Przejrzystość argumentacji i logika wnioskowania wystawiają mu wysoką ocenę.

Zasadnicze cele dysertacji zostały w pełni osiągnięte na co wskazują wnioski końcowe. Sformułowano ich 7, z których pierwsze cztery są odpowiedziami na postawione pytania badawcze. Natomiast wnioski 5 i 6 mają charakter aplikacyjny, a we wniosku 7. zawarto wytyczne do dalszych badań.

Praca stanowi logiczną całość i cechuje się pragmatyzmem naukowym – treści następujących po sobie rozdziałów wynikają z zagadnień poruszanych w rozdziałach poprzedzających. Każdy z nich jest także prawidłowo i logicznie zaplanowany.

Wątpliwości, uwagi, pytania

Mając na uwadze obowiązek recenzenta muszę zwrócić uwagę na fragmenty pracy (poza wymienionymi wcześniej) budzące wątpliwości oraz skłaniające do dyskusji:

1. Autor stosuje w pracy wiele wyróżnień i podziałów tekstu (np. za pomocą kropek i kresek zajmujących odrębne akapity). Wydaje się, że lepszym i stosowanym w tego rodzaju opracowaniach rozwiązaniem byłoby wyróżnienie większej liczby podrozdziałów, które zostałyby także ujęte w spisie treści.
2. Ostatni rozdział pt.: *Podsumowanie, dyskusja, wnioski* powinien zostać podzielony na dwa rozdziały:
 - *Dyskusja* – bez wyróżniania w tytule „podsumowania wyników”, szczególnie że zostało to już zrobione na zakończenie każdego podrozdziału wyników. Zresztą sam Autor pisze na początku: „... treść tego rozdziału koncentruje się wokół odpowiedzi na kolejne pytania badawcze (z równoczesnym odnoszeniem wyników badań własnych do danych opublikowanych w piśmiennictwie przedmiotu) oraz na dyskusji uzyskanych wyników ...”.
 - *Wnioski*, które powinny być zamieszczone jako osobny rozdział pracy.
3. Rozdział *Materiał i metody badań* powinien zostać uzupełniony o bardziej szczegółowy opis sposobu oceny interwencji bramkarskich, tak by na jego podstawie można było przeprowadzić replikację badań. Czy według Doktoranta zastosowana metoda jest na tyle obiektywna, że inna osoba prowadząca obserwacje uzyskałaby takie same lub zbliżone wyniki?
4. W pracy dokonano porównań między bramkarzami, którzy byli reprezentacji krajów a pozostałymi ocenianymi bramkarzami drużyn Superligi. Dlaczego żadne pytanie badawcze nie dotyczy tego zagadnienia? Analiza porównawcza tych dwóch grup stanowi

bowiem znaczną część pracy i prowadzi do ciekawych rezultatów, które omówiono także w dyskusji. Niestety nie sformułowano na ich podstawie żadnego wniosku końcowego.

Podsumowanie

Wymieniłem wprawdzie kilka uwag krytycznych, jakie nasunęły mi się podczas czytania ocenianej pracy, jednak poczynione uwagi w większości przypadków mają charakter dyskusyjny lub odnoszą się do błędów redakcyjnych. Zauważone mankamenty nie obniżają więc podkreślanych wcześniej walorów dysertacji. Mam nadzieję, że moje wątpliwości staną się przedmiotem dyskusji w trakcie obrony doktorskiej.

Rozprawę w całości oceniam pozytywnie. Pod względem merytorycznym praca jest poprawna i stanowi oryginalne rozwiązanie założonego problemu badawczego. Doktorant wykazał się dobrą znajomością literatury przedmiotu, konsekwencją w realizacji zadania jakie określił we wstępie pracy, logiczną interpretacją stwierdzonych zjawisk, biegłością w dyskusji oraz klarownym i zrozumiałym językiem naukowym. Praca Pana mgra Pawła Krawczyka, dzięki pomysłowym rozwiązaniom metodologicznym oraz szczegółowej i wszechstronnej analizie zebranego materiału, stanowi duży wkład do lepszego poznania specyfiki gry na pozycji bramkarza w piłce ręcznej. Jest ona podstawą do dalszych aplikacji praktycznych, a konkretnie modyfikacji stosowanych w piłce ręcznej programów szkoleniowych bramkarzy.

Konkluzja końcowa

Uważam, że recenzowana praca doktorska spełnia wszystkie wymogi stawiane pracom promocyjnym na stopień naukowy doktora nauk o kulturze fizycznej. Wnoszę zatem do Rady Wydziału Wychowania Fizycznego i Zdrowia w Białej Podlaskiej Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie o dopuszczenie Pana mgra Pawła Krawczyka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków, dn. 31.08.2021 r.

